RETTENS DOM (Fjerde Afdeling)

20. marts 2002 *

I sag T-31/99,

ABB Asea Brown Boveri Ltd, Zürich (Schweiz), ved advokaterne A. Weitbrecht og S. Völcker, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved P. Oliver og É. Gippini Fournier, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøgt,

hvorunder der principalt er nedlagt påstand om annullation af Kommissionens beslutning 1999/60/EF af 21. oktober 1998 om en procedure efter EF-traktatens artikel 85 (sag IV/35.691/E-4: Rørkartel (præisolerede rør)) (EFT 1999 L 24, s. 1) eller subsidiært om nedsættelse af den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved denne beslutning,

* Processprog: engelsk.

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Fjerde Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Mengozzi, og dommerne V. Tiili og R.M. Moura Ramos,

justitssekretær: fuldmægtig G. Herzig,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 26. oktober 2000,

afsagt følgende

Dom [1]

Sagens faktiske omstændigheder

1 Sagsøgeren er en international koncern, der driver virksomhed inden for sektorerne elproduktion og eldistribution, industri- og byggesystemer samt transport. Inden for ABB Asea Brown Boveri Ltd-koncernen (herefter »ABB-koncernen«) omfatter fjernvarmeaktiviteterne den danske virksomhed ABB IC

1 — Der gengives kun de præmisser i nærværende dom, som Retten finder det relevant at offentliggøre. De faktiske og retlige omstændigheder i nærværende sag er beskrevet i Rettens dom af 20.3.2002, LR af 1998 mod Kommissionen (sag T-23/99, Sml. II, s. 1705).

Møller A/S (herefter »ABB IC Møller«), der ligger i Fredericia (Danmark), såvel som andre produktions- og/eller handelsvirksomheder, der ligger i Tyskland, Finland, Polen og Sverige.

2 til 7 [...]

8 Den 21. oktober 1998 vedtog Kommissionen beslutning 1999/60/EF om en procedure efter EF-traktatens artikel 85 (sag IV/35.691/E-4: Rørkartel (præisolerede rør)) (EFT 1999 L 24, s. 1), som før offentliggørelsen blev berigtiget ved en beslutning af 6. oktober 1998 (K(1998) 3415 endelig udg.) (herefter »beslutningen« eller »den anfægtede beslutning«), hvori den fastslog, at en række virksomheder, herunder sagsøgeren, havde deltaget i et kompleks af aftaler og samordnet praksis i EF-traktatens artikel 85's forstand (nu artikel 81 EF, stk. 1) (herefter »kartellet«).

9 Ifølge beslutningen blev der sidst i 1990 indgået en principaftale mellem de fire danske producenter af fjernvarmerør om et generelt samarbejde på deres hjemmemarked. Parterne i denne aftale var ABB IC Møller, Dansk Rørindustri A/S, der også kendes under navnet Starpipe (herefter »Dansk Rørindustri«), Løgstør Rør A/S (herefter »Løgstør«) og Tarco Energi A/S (herefter »Tarco«) (disse fire virksomheder omtales herefter som »de danske producenter«). En af de første foranstaltninger, der blev truffet, var samordning af en prisforhøjelse, såvel for det danske marked som for eksportmarkederne. Med henblik på en opdeling af det danske marked blev der fastsat kvoter, som derefter blev gennemført og overvåget af en »kontaktgruppe«, som omfattede de pågældende virksomheders salgsdirektører. I forbindelse med ethvert forretningsprojekt (herefter et »projekt«), for hvilket der normalt blev indkaldt bud som led i en udbudsprocedure, meddelte den virksomhed, som kontaktgruppen havde tildelt projektet, de andre deltagere, hvilken pris den agtede at tilbyde, og derpå fremsatte de andre højere bud for at beskytte den leverandør, som kartellet havde udpeget.

10 Ifølge beslutningen deltog to tyske producenter — Henss/Isoplus-koncernen (herefter »Henss/Isoplus«) og Pan-Isovit GmbH — i de danske producenters regelmæssige møder fra efteråret 1991. Under disse møder blev der forhandlet om en opdeling af det tyske marked. I august 1993 resulterede disse forhandlinger i aftaler om fastsættelse af salgskvoter for hver enkelt deltagende virksomhed.

11 I 1994 blev der — stadig ifølge beslutningen — indgået en aftale mellem alle disse producenter om fastsættelse af kvoter for hele det europæiske marked. Dette europæiske kartel omfattede en todelt struktur. »Direktørklubben«, som bestod af de administrerende direktører for de deltagende virksomheder i kartellet, tildelte hver af disse virksomheder kvoter såvel på markedet som helhed som på de forskellige nationale markeder, bl.a. Tyskland, Østrig, Danmark, Finland, Italien, Nederlandene og Sverige. For visse nationale markeder blev der oprettet en »kontaktgruppe«, som bestod af de lokale salgsdirektører, og som skulle administrere aftalerne og herved fordele projekterne og koordinere buddene i forbindelse med licitationer.

12 Vedrørende det tyske marked nævnes det i beslutningen, at efter et møde, som blev afholdt den 18. august 1994 mellem de seks største europæiske producenter (sagsøgeren, Dansk Rørindustri, Henss/Isoplus, Løgstør, Pan-Isovit og Tarco) og Brugg Rohrsysteme GmbH (herefter »Brugg«), blev der den 7. oktober 1994 afholdt et første møde i kontaktgruppen for Tyskland. Møderne i denne gruppe fortsatte længe efter, at Kommissionen havde gennemført sine kontrolundersøgelser i slutningen af juni 1995, selv om de efter dette tidspunkt blev afholdt uden for Den Europæiske Union, nemlig i Zürich. Møderne i Zürich fortsatte indtil den 25. marts 1996.

13 Beslutningen anfører navnlig, at der som led i kartellet blev vedtaget og gennemført samordnede foranstaltninger med henblik på at eliminere Powerpipe, som var den eneste virksomhed af betydning, der ikke deltog i kartellet. Kommissionen anfører nærmere, at visse karteldeltagere ansatte nogle »nøgle-

medarbejdere« i Powerpipe og meddelte selskabet, at det burde trække sig ud af det tyske marked. Efter at Powerpipe havde opnået et stort tysk projekt i marts 1995, blev der afholdt et møde i Düsseldorf med deltagelse af de seks ovennævnte producenter og Brugg. Ifølge Kommissionen blev det på dette møde vedtaget at indføre en kollektiv boykot af Powerpipe's kunder og leverandører. Denne boykot blev derefter sat i værk.

14 I beslutningen anfører Kommissionen begrundelsen for, at ikke alene den udtrykkelige markedsdelingsordning, som de danske producenter vedtog sidst i 1990, men også de arrangementer, der blev indgået fra oktober 1991, når de ses under ét, kan anses for at udgøre en »aftale«, der er forbudt efter traktatens artikel 85, stk. 1. Kommissionen understreger endvidere, at det »danske« og det »europæiske« kartel blot var udtryk for et enkelt kartel, der begyndte i Danmark, men som fra begyndelsen havde det langsigtede mål at udvide deltagernes kontrol til hele markedet. Ifølge Kommissionen havde den vedvarende aftale mellem producenterne mærkbar indvirkning på samhandelen mellem medlemsstaterne.

15 Af disse grunde konkluderer beslutningen:

»Artikel 1

ABB Asea Brown Boveri Ltd, Brugg Rohrsysteme GmbH, Dansk Rørindustri A/S, Henss/Isoplus-koncernen, KE KELIT Kunststoffwerk GmbH, Oy KWH Tech AB, Løgstør Rør A/S, Pan-Isovit GmbH, Sigma Tecnologie di rivestimento Srl og Tarco Energi A/S har overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget på den måde og i det omfang, der er anført i begrundelsen, i et kompleks af aftaler og samordnet praksis i den præisolerede rørsektor, der opstod omkring november/december 1990 mellem de fire danske producenter, senere blev udvidet til andre nationale markeder og til at omfatte Pan-Isovit og Henss/Isoplus, og sidst i 1994 udgjorde et omfattende kartel for hele fællesmarkedet.

Overtrædelsernes varighed var følgende:

— ABB [...] fra omkring november/december 1990 til i hvert fald marts eller april 1996

[...]

Overtrædelserne bestod i, at producenterne:

— opdelte de nationale markeder og i sidste instans hele det europæiske marked imellem sig på grundlag af kvoter

— overlod de nationale markeder til bestemte producenter og sørgede for, at andre producenter trak sig ud

— aftalte priserne på produktet og på de enkelte projekter

— udpegede de producenter, der skulle have tildelt de enkelte projekter, og manipulerede med tilbuddene på disse projekter for at sikre, at den udpegede producent også fik tildelt den pågældende kontrakt

— traf samordnede foranstaltninger for at beskytte kartellet mod konkurrence fra den eneste betydelige, udenforstående konkurrent, Powerpipe AB; foranstaltningerne gik ud på at begrænse dens aktiviteter, skade dens virksomhed eller tvinge den helt ud af markedet.

[...]

Artikel 3

De i artikel 1 omhandlede virksomheder pålægges følgende bøder for de i artikel 1 omhandlede overtrædelser:

a) ABB Asea Brown Boveri Ltd: en bøde på 70 000 000 ECU

[...]«

16 til 22 [...]

Realiteten

23 Sagsøgeren gør i det væsentlige fem anbringender gældende. Ifølge det første anbringende foreligger der faktiske fejl ved anvendelsen af traktatens artikel 85, stk. 1. Med det andet anbringende gøres det gældende, at retten til kontradiktion er tilsidesat. Som tredje anbringende anføres, at princippet om god forvaltning er tilsidesat. Ifølge det fjerde anbringende er almindelige grundsætninger overtrådt, og fastsættelsen af bødens størrelse hviler på fejlvurderinger. Det femte anbringende er, at begrundelsespligten er tilsidesat ved fastsættelsen af bødens størrelse.

Det første anbringende, hvorefter der foreligger faktiske fejl ved anvendelsen af traktatens artikel 85, stk. 1

Parternes argumenter

24 Sagsøgeren kritiserer Kommissionen for ikke at have bevist sine påstande om, at ABB-koncernens øverste ledelse var involveret i kartellet, og at koncernens ressourcer som et stort, multinationalt selskab blev anvendt til at styrke kartellets effektivitet.

25 For det første bestrider sagsøgeren Kommissionens påstand om, at kartellet udsprang af en strategisk plan, »som blev udtænkt, godkendt og ledet af koncernledelsen«. For det første kan ansvaret for planen om kartellet ikke placeres i ABB-koncernens øverste ledelse. Den højest placerede leder, som var involveret i kartellet, var på daværende tidspunkt den administrerende direktør for det danske datterselskab Asea Brown Boveri A/S Odense (herefter »ABB Odense«), V., som først blev direktør i koncernen i januar 1993, mens den første

aftale om kartellet allerede blev indgået sidst i 1990. For det andet foreligger der intet bevis for, at andre medlemmer af koncernens ledelse end V. har været involveret i denne sag. Faktisk kunne V. ikke have godkendt en foranstaltning, som han selv angiveligt havde »udtænkt«. For det tredje havde V., selv om han var blevet holdt underrettet om visse aktiviteter inden for kartellet efter at være blevet koncerndirektør, ikke deltaget i kartellet i en sådan grad, at han havde kunnet »lede« det. Endelig må man ved »koncernledelse« i ordets sædvanlige betydning forstå det forhold, at der deltog direktører for mere end et aktivitetsområde. Dette var imidlertid hverken tilfældet for V., før han blev udnævnt som direktør i koncernen, eller for de efterfølgende administrerende direktører for ABB IC Møller.

26 Endvidere har Kommissionen ikke fremlagt noget bevis for, at koncernledelsen udfoldede bestræbelser med henblik på at benægte og skjule overtrædelsen og fortsætte kartelvirksomhederne, efter at Kommissionens undersøgelser var begyndt. Der må i den forbindelse henvises til de foranstaltninger, som koncernledelsen traf over for fjernvarmegruppen, hvorved det blev afsløret, at koncernledelsen var blevet ført bag lyset af den ansvarlige ledelse inden for fjernvarmeområdet.

27 Endelig indeholder sagens akter intet, der viser, at sagsøgeren som en multinational koncern anvendte sine ressourcer og sine aktiviteter, der var placeret på andre områder end fjernvarmemarkedet, til at styrke kartellets effektivitet eller sikre sig, at kartellets medlemmer var føjelige. Den eneste økonomiske påvirkning, som fjernvarmegruppen udøvede for at iværksætte kartellet, var en følge af dens stilling på markedet og ikke af en støtte eller en bistand fra koncernens ledelse eller dens ressourcer.

28 Sagsøgeren bestrider i denne forbindelse de omstændigheder, som Kommissionen har nævnt for Retten som beviser for, at koncernen anvendte eller truede med at anvende sin økonomiske styrke. For så vidt angår planen om at få en nøglemedarbejder i Powerpipe til at forlade denne virksomhed for i sidste ende at beskæftige ham som »konsulent« i sagsøgerens lobbying-kontor i Bruxelles

inden for områder, der ikke har nogen forbindelse med fjernvarme, må det præciseres, at der ganske vist var tale om en foranstaltning, som var led i en fælles aftale mellem sagsøgeren og Løgstør. Grunden til, at den pågældende person i sidste ende blev ansat uden for fjernvarmesektoren, var en klage fra Powerpipe vedrørende den konkurrenceklausul, der fandtes i den pågældendes tidligere kontrakt. For så vidt angår truslerne om retssag og henvisningen til »repressalier« må det tages i betragtning, at ABB's juridiske rådgiver, som havde underskrevet brevet, der blev sendt til Powerpipe, der findes som bilag 17 til meddelelsen af klagepunkter, på daværende tidspunkt var overbevist om — idet han selv var blevet ført bag lyset af fjernvarmegruppen — at Powerpipe's beskyldninger ikke var begrundede, og at han handlede i virksomhedens legitime interesse.

29 Som det fremgår af beslutningens betragtning 169, var det på grundlag af alle disse påstande — der bestrides — at Kommissionen i beslutningen forhøjede bødens beløb for at gøre denne tilstrækkeligt afskrækkende i betragtning af, at koncernens øverste ledelse angiveligt havde deltaget. I modsætning til hvad sagsøgte hævder, giver beslutningens betragtning 169 således ikke udtryk for, at det tilstræbes at fastslå sagsøgerens ansvar som koncern. De spørgsmål, der opstår i forbindelse med koncernens ansvar, navnlig fastlæggelsen af beslutningens adressat og relevansen af omsætningen inden for fjernvarmegruppen i sammenhæng med artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, behandles udtrykkeligt i et andet afsnit i beslutningen.

30 Kommissionen har vedrørende spørgsmålet om deltagelse fra ABB's øverste ledelse anført, at der i sagsmaterialet foreligger talrige beviser på, at direktører, der må betragtes som hørende til koncernens øverste ledelse, medvirkede direkte i kartelaktiviteterne. Dette er ikke alene tilfældet for V., men også for de to personer, der efterfulgte hinanden som administrerende direktør for ABB IC Møller, som er det selskab, der leder forretningsområdet »fjernvarme«, hvori indgår mere end 30 virksomheder inden for ABB-koncernen, herunder bl.a. ABB Isolrohr GmbH, som er koncernens vigtigste tyske datterselskab.

31 Ifølge sagsøgte søger beslutningen ikke at godtgøre, at ledelsen af kartellet, således som sagsøgeren forsøger at vise, kan tilskrives koncernens samlede direktion. Det eneste spørgsmål, som blev behandlet i beslutningen, var, om højtplacerede ledere, som med rimelighed kunne anses for ansvarlige på ledelsesniveau inden for ABB-koncernen, godkendte idéen om kartellet og dets gennemførelse samt medvirkede i det. Der er i beslutningen fremlagt tilstrækkeligt med beviser vedrørende dette punkt. Sagsøgerens forsøg på at bagatellisere koncernens højtplacerede direktørers deltagelse i kartellet er uden relevans, da sagsøgeren ikke bestrider den konklusion, der er draget af en sådan deltagelse, nemlig at ansvaret påhviler hele ABB-koncernen.

32 Hvad angår sagsøgerens udnyttelse af sin økonomiske styrke som en multinational virksomhed gøres det ikke i beslutningen gældende, at sagsøgeren har brugt ressourcer, der hører til andre forretningsområder end fjernvarme. Beslutningen konstaterer ene og alene det ubestridte forhold, at sagsøgeren stillede sin økonomiske styrke og sine ressourcer som en multinational virksomhed til rådighed for kartellet. Selv om man accepterede sagsøgerens fortolkning, angiver beslutningen en række eksempler på, at sagsøgeren brugte eller truede med at bruge sin økonomiske styrke.

Rettens bemærkninger

33 Det bemærkes vedrørende Kommissionens anbringender om den rolle, som koncernledelsen spillede inden for kartellet, at disse anbringender er tilstrækkeligt underbyggede ved de af Kommissionen angivne beviser, navnlig hvad angår den rolle, der blev spillet af V., der oprindeligt var ansvarlig for ABB-koncernens aktiviteter i Danmark som administrerende direktør for ABB Odense, og som fra november 1992 var koncerndirektør i ABB-koncernen, og for så vidt angår den adfærd, der blev udvist af de efterfølgende administrerende direktører for ABB IC Møller.

34 Det skal i den forbindelse nærmere bemærkes, at sagsøgeren ikke bestrider Kommissionens konstateringer vedrørende den rolle, som hver enkelt af de ovennævnte direktører spillede inden for kartellet, men gør gældende, at disse direktører ikke alle hørte til ABB-koncernens ledelse.

35 Det må imidlertid bemærkes, at i modsætning til, hvad sagsøgeren hævder, kan udtrykket »koncernledelse« ikke begrænses til alene at omfatte de direktører, der leder mere end et forretningsområde inden for koncernen. Det bemærkes, at inden for ABB-koncernens struktur, således som den er beskrevet af sagsøgeren, har fjernvarmeområdet ikke en fuldstændig selvstændig stilling, for så vidt som alle virksomhederne inden for dette område i forretningsmæssig henseende udøver deres aktiviteter under ledelse af en direktør, der er ansvarlig for fjernvarmeområdet, og som samtidig er administrerende direktør for ABB IC Møller, samtidig med, at de er underordnet ABB's største datterselskab i deres land eller region. Under disse omstændigheder kan såvel de personer, som inden for et land eller en region er ansvarlige for ABB's aktiviteter, som den person, der på koncernniveau inden for ABB varetager den forretningsmæssige ledelse af samtlige fjernvarmevirksomheder, betragtes som hørende til ABB-koncernens ledelse. Det fremgår i øvrigt af ABB-koncernens årsrapporter, at såvel direktører med ansvar for et land eller en region som direktører, der leder samtlige de virksomheder, der arbejder inden for en bestemt sektor, nævnes i fortegnelsen over ABB-koncernens »management«.

36 Det bemærkes, at angivelsen af de administrerende direktører for ABB IC Møller som hørende til ABB-koncernens ledelse ikke modsiges af den omstændighed, at fjernvarmegruppen inden for ABB-koncernens struktur samtidig henhører under det direkte ansvarsområde for et medlem af koncerndirektionen, nemlig V. Den omstændighed, at et medlem af ABB's øverste ledelsesorgan har et yderligere ansvar, er ikke til hinder for, at de direktører, som på koncernniveau udtrykkeligt har ansvaret for samtlige virksomheder, der arbejder inden for en bestemt sektor, også kan anses for at høre til koncernens ledelse.

37 I betragtning af, at ikke blot V. som koncerndirektør i ABB-koncernen, men også de efterfølgende administrerende direktører for ABB IC Møller, såvel som V. før

hans udnævnelse til direktionen for ABB-koncernen, mens han var ansvarlig for ABB's aktiviteter i Danmark, udøvede funktioner på ledelsesniveau i ABB-koncernen, kan sagsøgeren ikke henvise til den omstændighed, at V. var det eneste medlem ABB-koncernens direktion, der var ansvarlig for fjernvarme, til støtte for anbringendet om, at kartellet ikke kunne være udtænkt, godkendt og ledet af koncernledelsen.

38 For så vidt angår de bestræbelser, der blev udfoldet på ledelsesniveau inden for ABB-koncernen med henblik på at benægte eller skjule kartellets eksistens, selv efter kontrolundersøgelserne, skal det først bemærkes, at sagsøgeren ikke bestrider, at generaldirektøren for ABB IC Møller repræsenterede ABB på de direktørmøder, der fortsatte indtil marts 1996. Det skal i den forbindelse bemærkes, at det efter sagsøgerens egen forklaring blev besluttet på et direktørmøde efter Kommissionens kontrolundersøgelser, at datoen og stedet for møderne skulle hemmeligholdes, og at alle møderne i direktørklubben skulle holdes uden for Den Europæiske Union (sagsøgerens svar af 13.8.1996 på anmodningen om oplysninger af 13.3.1996). Sagsøgerens nævnte forklaring skal læses sammen med Løgstør's forklaring, ifølge hvilken der efter kontrolundersøgelserne var »et stærkt pres fra ABB's side for at opretholde aftalen«, og hvorefter »alle de andre var bange« (Løgstør's bemærkninger til meddelelsen af klagepunkter). For så vidt angår V. fremgår det, at denne fortsat blev underrettet om kartellets virksomhed også efter hans udnævnelse til ABB's direktion, således som det fremgår af ABB's interne notater, der blev sendt den 19. og 22. april og den 2. juli 1993 (bilag 26, 29 og 48 til meddelelsen af klagepunkter). Hvad herved angår de samordnede foranstaltninger over for Powerpipe fremgår det af skrivelser af 4. marts og 2. maj 1994, som V. sendte til Powerpipe som svar på beskyldninger vedrørende ABB's konkurrencebegrænsende handlinger, som Powerpipe hævdede at være offer for, at V. fortsat benægtede, at der forelå sådanne konkurrencebegrænsende handlinger (bilag 2 og 7 til meddelelsen af klagepunkter). Endvidere fremgår det af de telefax-meddelelser, der findes som bilag 11, 13 og 16 til meddelelsen af klagepunkter, at V. i december 1994 deltog i formuleringen af den holdning, som ABB indtog som svar på beskyldningerne fra Powerpipe's advokater, og hvorved man benægtede, at koncernens handlinger var i strid med konkurrencereglerne. Følgelig deltog både ABB IC Møller's administrerende direktør og V., begge som medlemmer af ABB-koncernens øverste ledelse, i forsøgene på at benægte eller skjule kartellet.

39 Det følger af det anførte, at Kommissionen i beslutningens betragtning 121 og 169 med rette har fastslået, at sagsøgerens deltagelse i kartellet blev udtænkt, godkendt og ledet af koncernledelsen for ABB-koncernen, hvilket også var tilfældet med bestræbelserne på at benægte og skjule kartellets eksistens og sikre, at det blev opretholdt efter kontrolundersøgelserne. Anbringendet om, at koncernledelsen allerede i november 1995 greb ind over for fjernvarmegruppen, for at denne skulle overholde konkurrencereglerne, kan ikke afkræfte denne konstatering.

40 For så vidt angår sagsøgerens benyttelse af sin økonomiske styrke og sine ressourcer som et multinationalt selskab er det tilstrækkeligt at bemærke, at beslutningen angiver en række forhold, som sagsøgeren ikke har bestridt, og som vidner om, at koncernen benyttede sin økonomiske styrke, navnlig i forbindelse med dens forsøg på at få de andre virksomheder på området til at deltage (beslutningens betragtning 37, 46, 48, 91 og 106).

41 Det fremgår endvidere af sagens akter, således som det nævnes i beslutningens betragtning 156, at sagsøgerens bestræbelser på at eliminere Powerpipe og/eller at sikre kartellets interesser blev udfoldet gennem selskaber, hvis forretningsområde lå uden for fjernvarmesektoren.

42 Det skal herved for det første bemærkes, at for så vidt angår ansættelsen af en af Powerpipe's nøglemedarbejdere fremgår det af ABB's interne notat, der findes som bilag 27 til meddelelsen af klagepunkter, at den oprindelige plan var at ansætte denne person i et spansk datterselskab af ABB, der ikke havde nogen berøring med fjernvarmesektoren. Selv om det var umuligt at ansætte denne person i fjernvarmesektoren på grund af den pågældendes kontraktlige forpligtelser, må det dog konstateres, at de medlemmer af sagsøgerens personale, som inden for fjernvarmegruppen forberedte denne lokkeaktion, må have vidst, at andre virksomheder inden for ABB-koncernen var parate til at støtte deres tiltag.

43 For det andet må det fastslås, at fjernvarmegruppens foranstaltninger over for Powerpipe blev fulgt op og støttet af personer, som hørte til virksomheder, der inden for ABB-koncernens struktur ikke indgik i fjernvarmegruppen. For det første fremgår det af den korrespondance, der findes i bilag 9, 11, 13, 15 og 16 til meddelelsen af klagepunkter, at den holdning, som ABB indtog under kontakterne med Powerpipe, ikke alene blev samordnet med V. og ABB IC Møller's administrerende direktør, men også med en person fra det tyske datterselskab Asea Brown Boveri AG Mannheim. Det fremgår ligeledes af de breve, der findes som bilag 144 og 146 til meddelelsen af klagepunkter, at et medlem af dette tyske datterselskabs direktion i marts 1995 i forbindelse med tildelingen af Leipzig-Lippendorf-projektet henvendte sig til bygherren og frarådede denne at tildele det til Powerpipe. Endelig viser telefax-meddelelsen i bilag 159 til meddelelsen af klagepunkter, at den person, der blev lokket væk fra Powerpipe, selv efter at han var blevet ansat i en afdeling inden for ABB's transportgruppe i Belgien, fortsat fulgte Powerpipe's virksomhed med henblik på at holde ABB IC Møller's administrerende direktør underrettet herom. Selv om det er rigtigt, at der i dette sidstnævnte tilfælde var tale om en person, der havde arbejdet inden for fjernvarmesektoren, og, for så vidt angår Asea Brown Boveri AG Mannheim, om en virksomhed, der samtidig i Tyskland var moderselskab for ABB's virksomheder på det tyske fjernvarmemarked, står det dog fast, at foranstaltningerne over for Powerpipe blev fulgt op af medlemmer af personalet i ABB-virksomheder, hvis forretningsområde ikke var fjernvarme.

44 Det må herefter konkluderes, at Kommissionen med rette har konstateret i beslutningens betragtning 169, at sagsøgeren systematisk udnyttede sin økonomiske styrke og sine ressourcer som en stor multinational virksomhed til at styrke kartellets effektivitet og sikre, at andre virksomheder rettede sig efter koncernen.

45 Anbringendet må følgelig forkastes.

46 til 90 [...]

Det tredje anbringende om tilsidesættelse af princippet om god forvaltning

Parternes argumenter

91 Sagsøgeren bemærker, at kravene om god forvaltningsskik, objektivitet og neutralitet bør være rettesnor for behandlingen af konkurrencesager. Koncernen gør imidlertid gældende, at Kommissionens hovedsagsbehandler udviste en væsentlig forudindtagethed over for koncernen under hele proceduren, hvilket er kommet til udtryk i beslutningen, således som vedtaget af kommissionsmedlemmernes kollegium. I så henseende nævner sagsøgeren en række faktiske omstændigheder, der beviser, at den person, der var hovedsagsbehandler i sagen, havde taget stilling på forhånd.

92 For det første havde denne tjenestemand i foråret 1996 ved afslutningen af et møde med repræsentanter for Løgstør forsikret dem om, at Løgstør intet havde at frygte, men at det snarere var ABB, der var hovedmålet for undersøgelsen.

93 For det andet havde den samme tjenestemand ved starten af høringen, der fandt sted den 24. november 1997, uden nogen som helst begrundelse hængt sagsøgeren ud med følgende bemærkning: »ABB bryster sig af sit ry som Europas mest respekterede virksomhed [...]. Det er muligt, at det på baggrund af forholdene i denne sag vil blive almindeligt kendt, at de faktisk kommer til at arbejde meget hårdt på at sikre, at dette ry opretholdes.« Under høringen stillede den nævnte tjenestemand endvidere spørgsmål til sagsøgeren, der var uden relevans, og som ikke kunne ses som andet end et forsøg på at bringe virksomheden i forlegenhed ved denne lejlighed.

94 For det tredje fremsatte den pågældende tjenestemand den 9. november 1998, endog før Kommissionen havde fremsendt beslutningen til ABB IC Møller,

nedsættende bemærkninger i et foredrag på et seminar vedrørende konkurrenceretten. I forbindelse med hans omtale af sagen om præisolerede rør bemærkede han, at forkortelsen ABB var ved at få en ny betydning: »A Bad Business« (en dårlig virksomhed). Generaldirektøren for Generaldirektoratet for Konkurrence gav senere en undskyldning for denne tildragelse. Sagsøgtes forklaring om, at »A Bad Business« var titlen på en artikel, der tidligere var offentliggjort i *The Parliament,* er irrelevant, da man ikke kan sidestille de adfærdsnormer, der gælder for en lederskribent, med normerne for tjenestemænd i Kommissionen, der behandler en sag som led i deres officielle funktion.

95 Vedrørende denne sidste tildragelse er det ikke relevant at fremføre, at den fandt sted efter vedtagelsen af beslutningen, da den ikke nævnes som en procedure-mangel, men som bevis for en vedholdende forudindtagethed hos hovedsagsbehandleren under hele den procedure, der førte til den anfægtede beslutning.

96 Ifølge sagsøgeren er beslutningen i kommissionsmedlemmernes kollegium blevet påvirket af, at sagsbehandleren på forhånd havde taget stilling mod virksomheden. Således kan en række mangler ved beslutningen sandsynligvis forklares med den ihærdighed, som denne tjenestemand udviste for specielt at straffe sagsøgeren. Vedrørende dette punkt bemærker sagsøgeren for det første, at beslutningen behandler ABB som den eneste multinationale virksomhed i sagen, selv om tre andre virksomheder, Oy KWH Tech AB (herefter »KWH«), Pan-Isovit og Sigma Tecnologie di rivestimento Srl (herefter »Sigma«), også indgår i store internationale koncerner, og selv om det for så vidt angår Pan-Isovit fremgår af sagens akter, at medlemmerne af virksomhedens øverste ledelse deltog i kartellet. Endvidere indeholder beslutningen uunderbyggede og vildledende anbringender vedrørende ABB's koncernledelses deltagelse i kartellet, som havde til formål at påvirke kommissionsmedlemmernes kollegium til skade for sagsøgeren og få Kommissionen til at pålægge virksomheden en meget stor bøde. Når henses til de fremlagte beviser for sagsbehandlerens forudindtagethed, og at denne forudindtagethed viser sig i beslutningen, påhviler det Kommissionen at bevise, at forudindtagetheden ikke har haft nogen indflydelse på den beslutning, der blev truffet af kommissionsmedlemmernes kollegium.

97 Kommissionen bemærker, at selv om de nævnte forhold var rigtige, kan den ikke heri se nogen som helst forudindtagethed. Det må vedrørende de citerede udtalelser bemærkes, at udtalelserne på seminaret blev fremsat, efter at beslutningen var vedtaget, og derfor hverken har kunnet påvirke dens indhold eller dens gyldighed. Hertil kommer, at ikke blot var bemærkningen »A Bad Business« simpelt hen titlen på en tidligere offentliggjort artikel, men denne artikel var udtrykkeligt blevet nævnt som sådan under dette seminar.

98 Under alle omstændigheder har sagsøgeren ikke angivet noget ulovligt punkt i afgørelsen, der skulle være en følge af den påståede forudindtagethed. Kommissionens konstateringer i beslutningen og bøderne, der er pålagt deltagerne i kartellet, er en følge af deres egen adfærd og er begrundet med faktiske forhold og omstændigheder, der fuldt ud er bekræftet i sagens akter.

Rettens bemærkninger

99 Det bemærkes, at de garantier, som Fællesskabets retsorden giver under den administrative sagsbehandling, bl.a. omfatter princippet om god forvaltning, hvortil er knyttet kravet om, at den kompetente institution omhyggeligt og upartisk skal undersøge alle relevante forhold i den konkrete sag (Rettens dom af 24.1.1992, sag T-44/90, La Cinq mod Kommissionen, Sml. II, s. 1, præmis 86, af 26.6.1993, sag T-7/92, Asia Motor France m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 669, præmis 34, og af 11.7.1996, forenede sager T-528/93, T-542/93, T-543/93 og T-546/93, Métropole télévision mod Kommissionen, Sml. II, s. 649, præmis 93).

100 Det må i den forbindelse fastslås, at som det fremgår af referatet af høringen, blev der under høringen af sagsøgeren den 24. november 1997 anvendt en nedsættende bemærkning over for virksomheden vedrørende dens omdømme, og den blev stillet en række tendentiøse spørgsmål om forhold, som den ikke længere bestred, alle af den tjenestemand i Kommissionen, som behandlede sagen, der førte til den anfægtede beslutning. Det er ubestridt, at den samme

tjenestemand under et seminar den 9. november 1998 om konkurrenceretlige spørgsmål udtalte sig med anvendelse af et citat, der stillede sagsøgerens virksomhed i et dårligt lys.

101 Det er rigtigt, at disse bemærkninger er udtryk for en uheldig adfærd og sprogbrug fra et medlem af den gruppe, der behandlede denne sag i Kommissionen. Dette bekræftes i øvrigt af, at Kommissionens generaldirektør for konkurrence gav sagsøgeren en undskyldning som følge af udtalelsen, der blev fremsat på seminaret den 9. november 1998.

102 Sådanne bemærkninger kan dog ikke, hvor beklagelige de end måtte være, give anledning til at rejse tvivl om den grad af omhu og upartiskhed, hvormed Kommissionen har gennemført sin undersøgelse af den af sagsøgeren begåede overtrædelse. Det samme gælder vedrørende den bemærkning — hvis den blev bevist — som den samme tjenestemand skal have fremsat over for repræsentanter for Løgstør, selv om det må fastslås, at sagsøgeren ikke har fremlagt noget bevis vedrørende denne påståede kommentar.

103 Vedrørende udtalelsen, der blev fremsat under seminaret den 9. november 1998, må det i øvrigt fastslås, at selv om sagsøgeren endnu ikke havde fået meddelelse om beslutningen på det tidspunkt, hvor dette seminar fandt sted, var den allerede blevet vedtaget. Det fremgår imidlertid af retspraksis, at omstændigheder, der er indtruffet efter en beslutnings vedtagelse, ikke kan berøre dennes gyldighed (Domstolens dom af 8.11.1983, forenede sager 96/82-102/82, 104/82, 105/82, 108/82 og 110/82, IAZ m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 3369, præmis 15 og 16).

104 For så vidt som sagsøgeren gør gældende, at de bemærkninger, der blev fremsat af den samme tjenestemand, som følge af deres generelle karakter er bevis for en forudindtagethed mod virksomheden, må det bemærkes, at en beklagelig adfærd fra et medlem i den gruppe, der behandler en sag, ikke i sig selv berører lovligheden af den beslutning, der træffes i denne sag. For selv om der hos denne

tjenestemand forelå en tilsidesættelse af princippet om god forvaltning, må det imidlertid bemærkes, at den anfægtede beslutning ikke blev truffet af den pågældende tjenestemand, men af kommissionsmedlemmernes kollegium.

105 Under alle omstændigheder kan de af sagsøgeren påberåbte omstændigheder ikke bevise, at såfremt den pågældende tjenestemand var forudindtaget mod sagsøgeren, har denne forudindtagethed fundet udtryk i beslutningen selv. Hvad for det første angår anbringendet om, at ABB's koncernledelse deltog i kartellet, skal der blot henvises til præmis 33-44 ovenfor, hvor det er blevet fastslået, at dette anbringende er underbygget af beviser, som Kommissionen har tilvejebragt. Hvad for det andet angår den omstændighed, at Kommissionen betragtede ABB som den eneste multinationale virksomhed, der var inddraget i sagen, må det fastslås, at når Kommissionen ikke har fundet tilstrækkelige beviser til at drage de koncerner, som KWH, Pan-Isovit og Sigma indgår i, til ansvar for overtrædelsen, påhviler det sagsøgeren — som mener, at disse koncerners deltagelse fremgår af sagsakterne — at fremlægge bevis herfor. Sagsøgeren har imidlertid blot hævdet, uden at føre bevis herfor, at den øverste ledelse for den koncern, som Pan-Isovit på daværende tidspunkt hørte til, var blevet underrettet om kartellets aktiviteter og havde godkendt dem. For så vidt angår de koncerner, som KWH og Sigma hørte til, har sagsøgeren ikke henvist til nogen oplysning i sagsmaterialet, der kan bevise deres deltagelse i kartellet. Det må herved bemærkes, at eftersom Kommissionen som grundlag for at henregne overtrædelsen til ABB-koncernen har støttet sig på en lang række omstændigheder, således som det fremgår af beslutningens betragtning 156 og 169, er det ikke tilstrækkeligt til at udstrække andre deltageres ansvar for overtrædelsen til deres moderselskab at angive, at de er medlemmer af en international koncern og selv driver virksomhed på internationalt plan.

106 Det skal i denne forbindelse yderligere bemærkes, at såfremt det er godtgjort, at en virksomhed har deltaget i et kartel på koncernniveau inden for den koncern, den tilhører, kan selv det forhold, at det bevises, at Kommissionen på et for tidligt tidspunkt under den administrative procedure var overbevist om, at den pågældende koncern havde deltaget på denne måde, ikke betyde, at selve det bevis, der er ført for en sådan deltagelse, ikke længere foreligger.

107 Af alle disse grunde må anbringendet om en tilsidesættelse af princippet om god forvaltning afvises.

Det fjerde anbringende om tilsidesættelse af almindelige principper og om fejlvurderinger ved fastsættelsen af bødebeløbet

108 Sagsøgeren gør som fjerde anbringende gældende, at der foreligger en tilsidesættelse af almindelige principper, nemlig beskyttelsen af den berettigede forventning og proportionalitets- og ligebehandlingsprincippet, og virksomheden gør gældende, at Kommissionen har foretaget en urigtig bedømmelse af overtrædelsens varighed såvel som af de skærpende og af de formildende omstændigheder samt af Kommissionens meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EFT 1996 C 207, s. 4, herefter »samarbejdsmeddelelsen«).

109 til 225 [...]

Urigtig anvendelse af samarbejdsmeddelelsen

— Parternes argumenter

226 Sagsøgeren gør gældende, at Kommissionen burde have givet virksomheden den nedsættelse på 50%, som den var berettiget til ifølge samarbejdsmeddelelsen, da den opfyldte de to betingelser, der stilles i meddelelsens afsnit D. For så vidt angår

betingelsen om, at »en virksomhed, inden udsendelsen af en klagepunktsmeddelelse, forsyner Kommissionen med oplysninger, dokumenter eller andet bevismateriale, som bidrager til at fastslå overtrædelsens eksistens«, anerkender Kommissionen selv, at sagsøgeren i væsentligt omfang har bidraget ved fastlæggelsen af de relevante faktiske omstændigheder, herunder omstændighederne vedrørende kartellets oprindelse i Danmark i slutningen af 1990, med hensyn til hvilke Kommissionen ikke rådede over noget som helst bevis. Hvad angår betingelsen om, at »en virksomhed, efter at have modtaget klagepunktsmeddelelsen, meddeler Kommissionen, at den ikke bestrider de faktiske omstændigheder, som Kommissionen bygger sine indvendinger på«, må det bemærkes, at sagsøgeren faktisk var den eneste store deltager i kartellet, der ikke har bestridt de faktiske omstændigheder, som Kommissionen har bygget sine anbringender på.

227 Ifølge sagsøgeren kan de to betingelser i afsnit D ikke betragtes som komplementære. I modsat fald ville en virksomhed, der ikke opfylder betingelserne i samarbejdsmeddelelsens afsnit B og C, ikke have nogen tilskyndelse til at samarbejde med Kommissionen inden udsendelsen af meddelelsen af klagepunkter. Da sagsøgeren opfylder begge betingelser i afsnit D, burde virksomheden have opnået en nedsættelse på mindst 50%. Faktisk kan man vanskeligt forestille sig, hvordan sagsøgeren kunne have været mere åben og samarbejdsvillig, eller hvordan virksomhedens åbenhed og samarbejdsvillighed kunne have været mere værdifuld for Kommissionen.

228 Sagsøgeren bestrider den i beslutningen givne begrundelse for kun at indrømme koncernen en bødenedsættelse på 30%, navnlig forklaringen om, at koncernen først begyndte at samarbejde efter modtagelsen af en anmodning om oplysninger i marts 1996, dvs. ni måneder efter at den var blevet underrettet om, at Kommissionen havde indledt en undersøgelse. Sagsøgeren bemærker for det første, at vedrørende begyndelsen af samarbejdet har de to betingelser i meddelelsens afsnit D klart været opfyldt. Efter den første betingelse kræves det blot, at samarbejdet skal finde sted før meddelelsen af klagepunkter, uden nogen henvisning til indholdet af de skrivelser, der sendes i medfør af artikel 11 i forordning nr. 17. I forbindelse med den anden betingelse er påbegyndelsen af

samarbejdet en irrelevant omstændighed. For det andet harmonerer beslutningen ikke med anvendelsen af samarbejdsmeddelelsen i Kommissionens beslutning 98/247/EKSF af 21. januar 1998 om en procedure i henhold til EKSF-traktatens artikel 65 (sag IV/35.814 — Legeringstillæg) (EFT L 100, s. 55). I den nævnte sag blev der givet virksomhederne en nedsættelse på 40% på grund af deres samarbejde og deres tilståelse af den ulovlige adfærd, selv om de først samarbejdede 21 måneder efter at være blevet underrettet om, at Kommissionen var i færd med en undersøgelse, og et år efter, at Kommissionen havde udarbejdet meddelelsen af klagepunkter i sagen.

229 Endelig bemærker sagsøgeren, at koncernen er blevet forskelsbehandlet, for så vidt som den alene er blevet tildelt en bødenedsættelse på 30%. Den samme nedsættelse blev tildelt Løgstør og Tarco, selv om disse virksomheder havde bestridt en lang række afgørende faktiske omstændigheder, som sagsøgeren havde anerkendt forelå. Kommissionens forskelsbehandling af sagsøgeren fremgår også af den omstændighed, at den gav KE KELIT Kunststoffwerk GmbH en nedsættelse på 20%, blot fordi virksomheden ikke havde bestridt visse væsentlige faktiske forhold i den samme meddelelse af klagepunkter. I den forbindelse er Kommissionens argument om, at sagsøgeren ikke kan støtte nogen ret på en ulovlig begunstigelse af en anden virksomhed, ubegrundet, eftersom sagsøgeren ikke gør gældende, at de deltagere, hvis bøde ikke er blevet forhøjet, er blevet behandlet ulovligt.

230 Sagsøgte gør gældende, at en nedsættelse på 30% objektivt og behørigt tager højde for sagsøgerens samarbejde i forbindelse med undersøgelsen. Det er ikke rigtigt, når det gøres gældende, at beslutningen kun anfører en enkelt begrundelse for, at koncernen ikke er blevet tildelt den maksimale nedsættelse, nemlig det forhold, at ABB først samarbejdede ni måneder efter kontrolundersøgelserne. Nedsættelsens størrelse er imidlertid afhængig af det omfang, hvori en virksomheds samarbejde har været til hjælp for Kommissionen i dens undersøgelser. Det præciseres klart i beslutningens betragtning 174, at sagsøgerens bidrag ved fastlæggelsen af de faktiske omstændigheder ikke vedrørte alle sider af kartellet, og at Kommissionen også rådede over andre beviser for kartellets eksistens før 1994. Det forhold, at sagsøgeren aldrig har bestridt de faktiske omstændigheder, er ganske vist ikke nævnt i beslutningens betragtning 174, men det er korrekt anerkendt i beslutningens betragtning 26, 119 og 169.

231 Vedrørende sagsøgerens samarbejde bemærker sagsøgte endvidere, at selv om sagsøgeren som den første tilkendegav sit ønske om at samarbejde, var koncernen ikke den første til at fremlægge beviser for oprindelsen af kartellet i 1990. For denne periodes vedkommende udtaler beslutningen kun, at Kommissionen ikke havde indhentet noget væsentligt bevismateriale »under kontrolundersøgelserne« i deltagernes kontorer. Under alle omstændigheder indhentede Kommissionen et stort antal belastende beviser vedrørende kartellet som helhed under kontrolundersøgelserne. Sagsøgerens forsøg på at underopdele overtrædelsen i to dele er i strid med den ubestridte antagelse, at kartellet udgjorde en enkelt sammenhængende overtrædelse. Sagsøgte bemærker endvidere, at sagsøgeren aldrig har fremlagt andre dokumentbeviser end dem, der blev opdaget i koncernens kontorer under undersøgelsen.

232 Endvidere bestrider sagsøgte den beregningsmetode, som sagsøgeren har anvendt for at nå frem til en nedsættelse på 50%. Nedsættelsen på 30%, som er tildelt sagsøgeren, er et korrekt udtryk for koncernens bidrag til undersøgelsen samt for det forhold, at den ikke har bestridt de faktiske omstændigheder. Sagsøgte forklarer, at de to betingelser i meddelelsens afsnit D i vidt omfang er komplementære, for så vidt som den anden betingelse i de fleste tilfælde forudsætningsvis er indeholdt i den første. Man kan derfor ikke hævde, at det forhold, at de faktiske omstændigheder ikke er bestridt, kan medføre en væsentlig forhøjelse af den nedsættelse, som ABB er blevet indrømmet for at have hjulpet Kommissionen med at fastslå de faktiske omstændigheder. Under alle omstændigheder begrunder det forhold, at de faktiske omstændigheder ikke bestrides, kun en lille nedsættelse, såfremt det kun er meget få punkter, som en virksomhed kan bestride uden at modsige uigendrivelige beviser eller ophæve virksomhedens eget bidrag til undersøgelsen i medfør af den første del af meddelelsens afsnit D.

233 Hvad endelig angår den påståede forskelsbehandling har sagsøgte gentaget sit anbringende om, at sagsøgeren ikke har godtgjort, at Kommissionens vurdering af koncernens samarbejde i undersøgelsen var åbenbart forkert. For de andre virksomheders vedkommende er vurderingen af de nedsættelser, der skal indrømmes, et behørigt udtryk for den enkelte virksomheds situation. Hvad Løgstør angår må det bemærkes, at selv om denne virksomhed muligvis har bestridt en del af fortolkningen af de faktiske omstændigheder, f.eks. at der bestod et sammenhængende kartel igennem hele den periode, der er omfattet af undersøgelsen, fremlagde den væsentlige beviser vedrørende en række vigtige

punkter i sagen, herunder det forhold, at kartellet fortsatte efter undersøgelsen. For så vidt angår Tarco var denne den første virksomhed, der fremlagde dokumentbeviser for kartellets oprindelse i 1990. Selv om den nedsættelse, som blev givet de andre karteldeltagere, kunne betegnes som overdrevent generøs, skal overholdelsen af ligebehandlingsprincippet under alle omstændigheder afvejes med overholdelsen af legalitetsprincippet, ifølge hvilket ingen til sin egen fordel kan påberåbe sig et ulovligt forhold, der er begået til gavn for en anden.

— Rettens bemærkninger

234 Det skal indledningsvis bemærkes, at Kommissionen i samarbejdsmeddelelsen har angivet betingelserne for, hvornår virksomheder, der samarbejder med Kommissionen i forbindelse med dennes undersøgelser af en kartelsag, kan fritages for bøder eller få nedsat den bøde, de ellers ville være blevet pålagt (jf. meddelelsens afsnit A 3).

235 Det er ubestridt, at sagsøgerens tilfælde ikke henhører under anvendelsesområdet for denne meddelelses afsnit B, der vedrører den situation, hvor en virksomhed har gjort Kommissionen opmærksom på et hemmeligt kartel, før Kommissionen har gennemført en kontrolundersøgelse (i hvilket tilfælde bødebeløbet kan nedsættes med mindst 75%), og heller ikke under anvendelsesområdet for denne meddelelses afsnit C, der omhandler en virksomhed, der har afsløret et hemmeligt kartel, efter at Kommissionen har gennemført en kontrolundersøgelse, som imidlertid ikke har givet tilstrækkeligt grundlag for at indlede proceduren med henblik på vedtagelse af en beslutning (i hvilket tilfælde bødebeløbet kan nedsættes med mellem 50% og 75%).

236 Sagsøgerens tilfælde henhører under samarbejdsmeddelelsens afsnit D, hvori det hedder, at »hvis en virksomhed samarbejder, uden at alle betingelserne i afsnit B eller C er opfyldt, indrømmes den en nedsættelse på mellem 10% og 50% af den bøde, som den ville være blevet pålagt, hvis den ikke havde samarbejdet«. Det anføres nærmere i meddelelsen:

»Dette kan navnlig være tilfældet, hvis:

— en virksomhed, inden udsendelsen af en klagepunktsmeddelelse, forsyner Kommissionen med oplysninger, dokumenter eller andet bevismateriale, som bidrager til at fastslå overtrædelsens eksistens

— en virksomhed, efter at have modtaget klagepunktsmeddelelsen, meddeler Kommissionen, at den ikke bestrider de faktiske omstændigheder, som Kommissionen bygger sine indvendinger på.«

237 Det bemærkes herved for det første, at Kommissionen ikke kan kritiseres for at have afslået at tildele sagsøgeren den fulde nedsættelse på 50%, der kan gives i medfør af samarbejdsmeddelelsens afsnit D, idet den herved navnlig henviste til, at sagsøgeren først begyndte at samarbejde efter fremsendelsen af detaljerede begæringer om oplysninger (beslutningens betragtning 174, tredje og fjerde afsnit).

238 Det bemærkes således, at ifølge fast retspraksis er en nedsættelse af bøden som følge af samarbejde under den administrative procedure kun berettiget, såfremt den anklagede virksomheds adfærd har bevirket, at Kommissionens vanskeligheder i forbindelse med at konstatere en overtrædelse og med i givet fald at bringe denne til ophør mindskes (Domstolens dom af 16.11.2000, sag C-297/98 P, SCA

Holding mod Kommissionen, Sml. I, s. 10101, præmis 36, Rettens dom af 10.3.1992, sag T-13/89, ICI mod Kommissionen, Sml. II, s. 1021, præmis 393, og Rettens domme af 14.5.1998, sag T-310/94, Gruber + Weber mod Kommissionen, Sml. II, s. 1043, præmis 271, og sag T-311/94, BPB de Eendracht mod Kommissionen, Sml. II, s. 1129, præmis 325). Når imidlertid henses til, at det også uden for de situationer, der omhandles i meddelelsens afsnit C, kan tænkes, at en virksomheds samarbejde, før Kommissionen har udsendt en anmodning om oplysninger, kan lette Kommissionens undersøgelser, er det fuldt ud lovligt for Kommissionen ikke at give den maksimale nedsættelse, der har hjemmel i meddelelsens afsnit D, til sagsøgeren, som først erklærede sig villig til at samarbejde efter modtagelsen af en første anmodning om oplysninger af 13. marts 1996, selv om kontrolundersøgelsen hos ABB IC Møller allerede havde fundet sted den 29. juni 1995.

239 Hvad angår sammenligningen af den foreliggende sag med Kommissionens hidtidige praksis bemærkes, at det forhold, at Kommissionen i sin tidligere beslutningspraksis har givet nedsættelse med en bestemt sats for en bestemt adfærd, ikke i sig selv indebærer, at den har pligt til at give den samme forholdsmæssige nedsættelse i forbindelse med vurderingen af en lignende adfærd under en senere administrativ procedure (dom af 14.5.1998, sag T-347/94, Mayr-Melnhof mod Kommissionen, Sml. II, s. 1751, præmis 368).

240 Det må imidlertid undersøges, om Kommissionen, for så vidt som den har tildelt sagsøgeren den samme nedsættelse på 30% som de nedsættelser, der blev givet Løgstør og Tarco, har overholdt ligebehandlingsprincippet, der forbyder, at ensartede situationer behandles forskelligt, og at forskellige situationer behandles på samme måde, medmindre en sådan behandling er objektivt begrundet (Domstolens dom af 13.12.1984, sag 106/83, Sermide, Sml. s. 4209, præmis 28, og af 28.6.1990, sag C-174/89, Hoche, Sml. I, s. 2681, præmis 25, samt dommen i sagen BPB de Eendracht mod Kommissionen, præmis 309).

241 Det kan i den forbindelse ikke bebrejdes Kommissionen, at den ikke sondrede mellem den grad af samarbejde, der var udvist af sagsøgeren, og den, der var udvist af Løgstør og Tarco, for så vidt angår fremsendelsen af beviser til Kommissionen. Selv om det er rigtigt, at de oplysninger, som ABB fremsendte, var en stor hjælp til at fastslå de relevante faktiske forhold, især med hensyn til kartellets oprindelse i Danmark sidst i 1990, må det bemærkes, at Tarco var den første til at fremsende beviser vedrørende dette punkt (Tarco's svar af 26.4.1996 på anmodningen om oplysninger af 13.3.1996). Det fremgår i øvrigt af sagsakterne, at de oplysninger, som sagsøgeren gav i koncernens svar på anmodningen om oplysninger, var omfattende, men når de betragtes som bidrag til at fastslå overtrædelsen ikke mere væsentlige end dem, der blev givet af andre virksomheder, når henses til de beviser, som Kommissionen rådede over efter kontrolundersøgelserne. Hvad angår fortsættelsen af kartellet efter kontrolundersøgelserne blev der således fremlagt beviser af Løgstør (Løgstør's svar af 25.4.1996 på anmodningen om oplysninger af 13.3.1996), mens sagsøgeren, efter at koncernen havde anerkendt en sådan fortsættelse af overtrædelsen i sit svar af 4. juni 1996, først fremsendte mere detaljerede oplysninger med sit svar af 13. august 1996. For så vidt angår de foranstaltninger, der blev truffet over for Powerpipe, bemærkes, at Kommissionen ikke kunne basere sig på oplysninger meddelt af ABB, men måtte basere sig på oplysningerne fra Powerpipe og på andre dokumenter, der beviste godkendelsen og gennemførelsen af et sådant arrangement. Kommissionen kunne følgelig med rette undlade at gøre forskel med hensyn til den nedsættelse på grund af samarbejde, der blev givet til sagsøgeren, Løgstør og Tarco, for så vidt som der er tale om disses fremlæggelse af beviser for Kommissionen.

242 Derimod må det fastslås, at Kommissionen burde have sondret med hensyn til den nedsættelse på grund af samarbejde, der skulle tildeles sagsøgeren, i forhold til dem, der var tildelt Løgstør og Tarco, på grund af den omstændighed, at sagsøgeren efter modtagelsen af meddelelsen af klagepunkter ikke længere har bestridt de faktiske konstateringer og heller ikke Kommissionens fortolkning af disse. I betragtning af, at det dels blev konstateret, at sagsøgerens samarbejde med hensyn til virksomhedens fremlæggelse af beviser ikke var væsentligt forskelligt fra Løgstør's eller Tarco's samarbejde, dels, at Kommissionen i forbindelse med vurderingen af sagsøgerens samarbejde i beslutningens betragtning 174 ikke længere har nævnt den omstændighed, at koncernen ikke bestred de faktiske

omstændigheder, må det fastslås, at dette sidste forhold ikke er blevet taget i betragtning ved beregningen af den nedsættelse, som sagsøgeren skulle tildeles på grund af koncernens samarbejde.

243 Det bemærkes i den forbindelse, at Kommissionen i beslutningens betragtning 26 udtrykkeligt har anerkendt, at sagsøgeren fra tidspunktet for koncernens afgivelse af bemærkninger til meddelelsen af klagepunkter har adskilt sig fra de andre virksomheder, for så vidt som de fleste af virksomhederne gjorde gældende, at overtrædelsen ikke havde varet så længe som anført, og at de heller ikke havde medvirket i det nævnte omfang, ligesom de nægtede at have deltaget i nogen ordning, der tog sigte på at skade Powerpipe, med undtagelse af sagsøgeren, der ikke bestred de faktiske forhold, som Kommissionen havde fremlagt, eller dennes konklusioner. Kommissionen har tillige anført, at Løgstør og Tarco i deres bemærkninger til meddelelsen af klagepunkter påstod, at der før 1994 ikke var noget kartel uden for det danske marked, og endvidere, at der ikke havde været tale om et sammenhængende kartel, samt at de nægtede at have deltaget i foranstaltninger med henblik på at eliminere Powerpipe eller at have iværksat sådanne foranstaltninger (beslutningens betragtning 26, andet afsnit, og betragtning 27, femte afsnit).

244 Da Kommissionen ikke har overholdt ligebehandlingsprincippet, for så vidt som den ved sin vurdering af sagsøgerens samarbejde burde have taget hensyn til, at koncernen ikke bestred de faktiske forhold, må det fastslås, at Kommissionen fejlagtigt har fastsat den nedsættelse, som sagsøgeren skulle tildeles for virksomhedens samarbejde under den administrative procedure, til 30%.

245 Der må følgelig gives medhold i anbringendet, for så vidt som Kommissionen herved kritiseres for ikke at have givet en bødenedsættelse på mere end 30%.

246 til 259 [...]

Sammenfatning

260 Som det fremgår af de foranstående betragtninger, navnlig af præmis 240-245 ovenfor, har Kommissionen fejlagtigt fastsat den bøde, som sagsøgeren skal pålægges, til 70 000 000 ECU.

261 Af denne grund finder Retten, som herved træffer afgørelse under udøvelse af sin fulde prøvelsesret efter EF-traktatens artikel 172 (nu artikel 229 EF) og artikel 17 i forordning nr. 17, at bøden, der er pålagt ved beslutningens artikel 3, litra a), og som skal angives i euro i medfør af artikel 2, stk. 1, i Rådets forordning (EF) nr. 1103/97 af 17. juni 1997 om visse bestemmelser vedrørende indførelsen af euroen (EFT L 162, s. 1), bør nedsættes til 65 000 000 EUR.

Sagens omkostninger

262 Ifølge artikel 87, stk. 3, i Rettens procesreglement kan Retten fordele sagens omkostninger eller bestemme, at hver part skal bære sine egne omkostninger, hvis hver af parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter. Da sagsøgeren kun til dels har fået medhold og i meget begrænset udstrækning, finder Retten under hensyn til sagens omstændigheder, at sagsøgeren bør bære sine egne omkostninger og betale 90% af de omkostninger, der er afholdt af Kommissionen, og at denne bør bære 10% af sine egne omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Fjerde Afdeling)

1) **Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 3, litra a), i Kommissionens beslutning 1999/60/EF af 21. oktober 1998 om en procedure efter EF-traktatens artikel 85 (sag IV/35.691/E-4: Rørkartel (præisolerede rør)), nedsættes til 65 000 000 EUR.**

2) **I øvrigt frifindes Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber.**

3) **Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler 90% af de af Kommissionen afholdte omkostninger.**

4) **Kommissionen bærer 10% af sine egne omkostninger.**

Mengozzi Tiili Moura Ramos

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 20. marts 2002.

H. Jung

Justitssekretær

P. Mengozzi

Afdelingsformand